

Мирчов опремљена је и занимљивим избором фотографија и докумената везаних за живот и рад овог данас скоро заборављеног културног и научног радника. Ова књига представља значајан допринос историји библиотекарства у Србији и помоћиће у раду како библиотекари тако и историчарима и историчарима књижевности.

Др Радмила РАДИЋ

Жупски зборник, 2/2007,
Часопис за историјска, културолошка и
природњачка истраживања Жупе,
Александровац, 2007, 388 стр.

Данас у Србији постоје локални историјски часописи који излазе редовније и од неких престониичких. *Жупски зборник* је тек на почетку свог, надамо се дугог века трајања, али за сада успева да излази једном годишње на високом научном нивоу. Чињеница да редакција успева да са скромним средствима одржи континуитет изласка годишњака у једној малој средини у унутрашњости земље у време када држава не показује довољно разумевања за потребу очувања локалних часописа заслужује само речи хвале.

И други број *Жупског зборника* задржао је главну карактеристику првог броја. Реч је о мултидисциплинарности, особини коју нема велики број научних часописа у Србији. Тако у овом броју налазимо радове из историје, агрохемије, виноградарства, воћарства, аеробиологије, екологије, археологије, етнологије, демографије и лингвистичких дисциплина. Дакле, присутне су и друштвене и природне, и теоријске и практичне науке. То сведочи како о разноврсности тема које нуди александровачки крај тако и о великом броју истраживача из овог краја. Највише радова има из историје (13) и лингвистичких дисциплина (9). У зборнику се налази импозантан број радова – чак 30, што је друга карактеристика часописа.

Уз уводну реч др Момчила Павловића и два обраћања читаоцима уредника часописа мр Драгомира Бонцића и Ивана Брборића, структура часописа подељена је на чланке и расправе, прилоге, грађу и хронике, приказе и критике и галерију.

У првом делу часописа налази се десет чланака и расправа. Два рада су посвећена најпознатијој делатности александровачког краја – виноградарству. Зоран Јовановић, Братислав Ћирковић и Млађан Гарић урадили су рад о утицају резидбе на растење и родност сорте смедеревке, док су Небојша Гуџић, Зоран Јовановић, Миролуб Аксић, Небојша Делетић и Славиша Гуџић обрадили плодност неких земљишта жупског виногорја. Оливера Дуњић, Милош Марковић, Миролуб А. Милинчић и Иван Брборић аутори су радова из области филологије. Табеле, шеме (попут оне са дужинама акцената) и мапе (мапа горњожупског подговора) које су аутори ових радова приложили представљају значајну помоћ читаоцима којима филологија није ужа специјалност. Зоран Ђукић је аутор рада о једном од најважнијих проблема човечанства данас – екологији, тачније проблему деградације животне средине, загађења природе и неадекватног одлагања отпада. Његов рад

посвећен је питању управљања отпадом на примеру општине Александровац, тачније депоније Сињевац. Врло инспиративан, детаљан и упозоравајући рад дали су Мирољуб А. Милинчић, Љубица Милинчић и Дејан Сандић (о доминантним насеобинско-популационим карактеристикама општине Александровац). Из мноштва података о броју становника, густини насељености, величини насеља итд. издвајамо само оне који показују да општина Александровац 1961. године није имала ниједно насеље у стадијуму најдубље демографске старости, а да их је 2002. године било 43 и да је од 1953. до 2002. године код 85,2% сеоских насеља уочен појединачан пад популације. На крају овог дела часописа налазе се радови из историографије. Рад Момчила Исића обрађује материјално страдање основних школа у крушевачком округу за време Првог светског рата. Полазећи од става да су основне школе често биле „једине установе просвете и културе и најзначајније извориште националне самосвести у највећем броју села“, аутор је помоћу великог броја табела приказао њихово материјално уништавање током рата. Срђан Цветковић је писао о репресији у Крушевцу и околини после ослобођења 1944. године, а Драгомир Бонцић о студентима из крушевачког округа на Београдском универзитету 1945/46. године. Бонцић је посебну пажњу посветио контроли уписа коју је Партија вршила и приложио списак студената са територије ОК КПС Крушевац из новембра 1945. године.

После чланака и расправа, други број *Жупског зборника* садржи осам прилога. Гордана Чађеновић представила је резултате истраживања археолошког налазишта Витковачко поље, које се простире на више десетина хектара у долини Стубалске реке, три км од Александровца. Реч је о налазишту које припада млађој фази винчанске културне групе. О Милославу Браљинцу писао је Славољуб Бојић. Браљинац је истакнута личност крушевачког краја из времена Другог српског устанка, па је ауторов опис његовог живота проткан догађајима и процесима из традашње српске историје, од борбе за ослобођење од Турака до развоја младе српске државе. Љубица Петковић потписује рад о протојереју-ставрофору Храниславу Поповићу (1875–1954) који је више од пола века био свештенослужитељ у Брусу, Приштини и Крушевцу. Аутор говори о његовом животу и служби, односу са властима, монарсима, политичарима и државницима, окупаторима итд. Сања Томановић урадила је прилог о женској занатској школи у Жупи. Говорила је о оснивању школе 1910. године и њеном раду између два светска рата. Рад је обогатила фотографијама иницијатора оснивања школе, учитеља и наставника и табелама које доносе податке о фонду часова, предметима, наставницима и броју ученика. Иван Брборић је аутор рада о жупским кафанама између два светска рата. Полазећи од тога да су кафане имале „неки специфичан и јединствен дух, а неретко су биле и средишта културног, друштвеног, па и политичког живота“, Брборић је изнео податке о чаршијским кафанама Александровца, њиховом оснивању, хигијени, обичајима, режиму рада, свету који се у њима окупљао, а дух старог времена додатно је оживео великим бројем фотографија кафана, хотела и њихових муштерија. Миљан Арсић, Милена Ђорђевић и Оливера Дуњић аутори су рада о елементима жупског говора у Глишићевој „Првој бразди“, Радојица Дуњић о засадима дуње на Ивљанској пољани, а Ивана Миленковић Брзаковић о алергијама на зеленим површинама Александровца и околине.

Посебну целину у часопису чини рубрика „Грађа и хроника“. У њој се налази седам радова или мањих целина. У већини њих обрађене су теме из дистинктивног речника жупског говора (дијалектологија). У осталим радовима Илија Јокановић је приредио рад о грнчарији у Жупи у коме је представио три жупска грнчара која су остала забележена и донео фотографије грнчарских предмета са потребним коментарима; Милорад Сијић је објавио списак погинулих, интернираних и преживелих Жупљана учесника ратова 1912–18. године; а Иван Брборић је објавио одлуку краља Милана да варошица Кожетин добије име Александровац 1882. године.

На крају часописа налазе се прикази и критике (укупно четири рада) и галерија у којој је представљена жупска берба из 1933. године која је доспела и на странице бечке штампе.

Други број *Жупског зборника* има скоро 400 страна квалитетног и поучног текста. Издавач часописа, Завичајни музеј Жупе из Александровца, поново је показао да се и у малој средини, уз скромна средства и услове рада и велику љубав према науци и историјској и културној баштини, могу стварати значајна дела за науку и културу. У том смислу посебно треба истаћи велики напор који су уложили уредници часописа мр Драгомир Бонцић из Института за савремену историју и Иван Брборић, директор Завичајног музеја Жупе. Тако смо добили прилику да се упознајемо са значајним личностима, процесима, догађајима, обичајима и институцијама једног дела Србије. Велико освежење представља одлука издавача да садржај зборника обогати великим бројем фотографија. На њима су поново оживљене успомене на житеље овог краја, породице, старе зграде које на свој начин представљају значајна места за историју овог краја, документа која сведоче о свом времену попут дојава ОЗН-и из 1944. године. Посебно издвајамо фотографије Козника, експоната из Музеја винарства и виноградарства у Александровцу и фонтане вина – једног од симбола града. Целину за себе предствљају фотографије жупске бербе из 1933. године. Фотографије сељанки, винограда, чокота лозе, буради, чаршије из тог доба и многе друге, које је приредио Иван Брборић враћају нас у време које је једним делом прошло, али је једним делом остало и да траје у данашњој Жупи.

Мр Слободан СЕЛИНИЋ